

Docentenhandleiding

E-learning informele zorg rondom mensen met niet-aangeboren hersenletsel

Auteurs Ellen Witteveen, Mariët Brandts, Rian Koot, Wilco Kruijswijk, Amanda Siteur-Scholten.

Met dank aan Barbara Stam (Boogh), Edwin Herzberg (Humanitas), Nanda Helmus-Ruiter (UMC Utrecht), Petra van Loon (Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk), Sytske Stoop (Indebuurt033).

Deze e-learning is ontwikkeld door docenten van de Hogeschool Utrecht, werkzaam voor het lectoraat Participatie, zorg en ondersteuning (Kenniscentrum Sociale Innovatie) met medewerking van professionals uit de sociale sector en studenten.

Inhoudsopgave

Inleiding

Vanuit verschillende ontwikkelingen, waaronder maatschappelijke en financiële, ontstaat in Nederland de beweging tot het anders organiseren van zorg en ondersteuning.

Onderdeel hiervan is dat de overheid wil dat er grotere aandacht is voor de inzet van, en mogelijkheden voor, informele zorg. De professionele zorgverlener moet de informele zorgverlener meer als gelijkwaardig partner beschouwen. Daarnaast moet een professional aandacht hebben voor de ondersteuning en mogelijke overbelasting van de informele zorg. De overheid stimuleert een betere samenwerking tussen, - en deskundigheidsontwikkeling van, formele en informele zorg.

In juli 2015 is door diverse professionals en docenten van Hogeschool Utrecht een competentieprofiel vastgesteld (zie bijlage 1). Deze is bedoeld ter aanvulling op bestaande opleidingsprofielen. Hoewel in bestaande opleidingsprofielen het samenwerken met informele zorg vaak wel een plek krijgt, blijkt er om echt goed samen te kunnen werken met informele zorg, meer nodig.

Om deze competenties daadwerkelijk te kunnen verwerven is deze e-learning ontwikkeld. Deze e-learning is bedoeld voor studenten en professionals die op mbo-niveau (niveau 3 en 4) of op hbo- niveau (niveau 6) een opleiding volgen of werkzaam zijn in de sector zorg en welzijn. Het gaat dan om opleidingen en functies zoals:

- Maatschappelijke zorg
- Social Work
- Verpleegkundige
- Verzorgende

In deze docentenhandleiding vindt u aanvullende informatie over het gebruik van deze e-learning.

De opbouw van de elearning

Op de startpagina van de e-learning ziet u vier *introductiefilms*. In deze korte films wordt een wegwijzer gegeven. Dit betreft achtergrondinformatie over de inhoud van de e-learning en een korte toelichting op de werkwijze van de e-learning. Zeker wanneer u meerdere opdrachten uit de e-learning met de studenten wilt gaan doen, is het aan te raden te starten met deze films. De *warming-up* dient meerdere doelen. Ten eerste om een indruk te krijgen de thematiek van de e-learning. Daarnaast biedt het studenten, en u als docent, de mogelijkheid om voorkennis te testen. U kunt ervoor kiezen om studenten met opdrachten aan de slag te laten gaan over de thema's die zij in de warming-up het lastigst vonden.

Rechtsboven op de pagina vindt u een aantal knoppen. Dit zijn *literatuur*, *toolbox*, *films*, *begrippenlijst*, *competentieprofiel* en *thema's*. Hierna volgt een korte beschrijving van wat hiermee bedoeld wordt.

Met *literatuur* wordt kernliteratuur bedoeld. Dit zijn boeken, artikelen en websites die de kern vormen van belangrijke literatuur rondom het thema informele zorg en NAH. Een deel van deze kernliteratuur wordt ook gebruikt in de opdrachten. Het overig deel is aanvullend te gebruiken.

Met *toolbox* wordt een gereedschapskoffer bedoeld. Hierin worden tools en instrumenten beschreven die van belang zijn bij het werken met informele zorg rondom mensen met NAH. Een deel van deze tools zijn gebruikt in de opdrachten. Het overig deel is aanvullend te gebruiken.

Onder *films* vindt u films over de thema's die belangrijk zijn in het werken met informele zorg rondom NAH. Deze films zijn te gebruiken bij de opdrachten (dit wordt vaak vermeld). Als docent of trainer kunt u de films ook gebruiken ter introductie van een les of bijeenkomst.

De *begrippenlijst* bevat een groot deel van de woorden die in de opdrachten en/of in de lijsten zijn gebruikt en die een nadere verklaring vragen. In deze begrippenlijst worden voor deze woorden definities, uitleg of verklaringen gegeven.

In het *competentieprofiel* is een overzicht te vinden van de competenties (op mbo- en hbo-niveau) waaraan in deze e-learning gewerkt kan worden. In het competentieprofiel wordt uitgegaan van de taakgebieden die de hoofdactiviteiten van de sociaal werker weergeven. Dit zijn de taakgebieden:

- Vinden
- Herkennen
- Versterken
- Verlichten
- Verbinden

De competenties zijn uitgewerkt op deze taakgebieden en op mbo-en hbo-niveau. In de verschillende opdrachten is steeds te zien aan welke competenties er gewerkt wordt.

In het onderdeel *thema's* komen vijf thema's aan bod. Dit zijn de thema's die in het oorspronkelijke (competentie)profiel Informele Zorg zijn opgesteld. Wanneer er wordt gewerkt met informele zorg dan gaat het namelijk om:

- 1) De gevolgen van NAH op de naaste(n)
- 2) Samenwerken met de mantelzorger
- 3) Versterken en benutten van het sociale netwerk
- 4) Kennis van de sociale kaart
- 5) Interdisciplinaire samenwerking.

Per thema volgt eerst een introductietekst op het thema waarna er geklikt kan worden op LEES MEER om per thema bij de opdrachten te komen. De opdrachten kunnen onafhankelijk van elkaar worden gemaakt. Per opdracht worden steeds de volgende vragen gesteld:

- Aan welk thema wordt er gewerkt?
- Bij welke kerntaak hoort de competentie en bijbehorende opdracht? Aan welke competentie(s) wordt gewerkt?
- Wat is het onderwerp van de opdracht?
- Waar past de werkvorm in de leercyclus van Kolb? (zie uitleg hieronder)
- Wordt er individueel of in een groepje gewerkt?
- Hoeveel tijd staat er voor de opdracht?

In de verschillende opdrachten wordt dit als volgt aangegeven.

Samenwerken met de mantelzorger

Kerntaak: Verlichten

Competentie(s) waar in deze opdracht aan gewerkt wordt:

-Kent de gespecialiseerde organisaties die respijtzorg geven zoals logeerhuizen/dagbesteding.

-Maakt het inzetten van een vrijwilliger bespreekbaar met de mantelzorger.

Onderwerp: Kinderen

Werkvorm (Kolb): Reflecteren

Individueel/ groep: Tweetalen

Benodigde tijd: 60 minuten

Leerstijlen van Kolb

Bij de introductie van de opdrachten wordt, naast taakgebieden, competenties en onderwerp, ook de meest op de voorgrond tredende werkstijl aangegeven. Bij deze werkstijl wordt gebruik gemaakt van de leerstijlen van Kolb.

Leerstijlen zijn verschillende manieren van leren. De psycholoog Kolb heeft onderzoek gedaan naar de verschillende manieren waarop mensen leren. Volgens Kolb zijn in een leerproces verschillende fasen te onderscheiden, zoals het verzamelen van informatie, het toetsen van nieuwe inzichten, het nadenken over dingen die je overkomen en dingen in de praktijk brengen.

Er worden door Kolb vier leerfasen en leerstijlen in het leerproces onderscheiden. Het gaat om het concreet ervaren (Doener), reflectief waarnemen (Bezinner), abstracte begripsvorming (Denker) en actief experimenteren (Beslisser) (Bartlema I).¹

Bron: [wikimedia](#)

Leerfasen en leerproces

Fase 1 ervaren - Concreet ervaren (onderdompelen)

Ervaren

Fase 2 reflecteren- Waarnemen en overdenken (reflecteren)

Reflecteren

Fase 3 conceptualiseren- Abstracte begripsvorming (verklaren/inzicht)

Abstraheren

Fase 4 toepassen- Actief experimenteren (toepassen)

Toepassen

¹ 1 Bertlema, Tjeerd (2014). Leidmotief. Handboek leiderschap en persoonlijke ontwikkeling. Amsterdam: Boom/Nelissen

Kolb beschrijft de 4 leerfasen als een leercyclus; de leerfasen herhalen zich voortdurend en (meestal) opvolgend. Het hoogste leerrendement kan volgens Kolb behaald worden indien in het leerproces al deze fasen worden doorlopen.

De begeleidend docent kan in de introductie op de opdracht in één oogopslag zien op welke leerstijl de nadruk ligt. Naast keuzes op basis van competenties en onderwerp, kan de leerstijl maatwerk geven voor een groep of een individuele student. Wanneer bijvoorbeeld een student of een studentengroep moeite heeft met reflecteren, kan worden gekozen voor een opdracht waarin die manier van leren voorop staat.

In de bijlage van deze Docentenhandleiding vindt u een overzicht van alle opdrachten per onderwerp en de daaraan gekoppelde leerstijl.

Gebruiksuggesties

De e-learning is zo opgesteld dat studenten in principe zelfstandig kunnen werken. De docent heeft de rol aan te vullen, verdieping te zoeken, te stimuleren en te enthousiasmeren.

De docent kan studenten bevragen op eigen ervaringen (privé, stage, werk) en de link proberen te leggen met de opdrachten. Uit onderzoek (Van Dam, Van Hees, Bokkinga, 2017) bleek dat de aansluiting op eigen ervaring studenten motiveert.

Als docent speelt u een belangrijke rol in het 'verdiepen' van de opdrachten. De vragen in bijlage 3 kunnen helpend zijn om de opdrachten te verdiepen. U kunt studenten vragen om een klassikale terugkoppeling te geven of studenten vragen hun opdrachten bij u in te leveren.

Bij een deel van de opdrachten maakt leeswerk onderdeel uit van de opdracht. Is er een mogelijkheid voor studenten om zich op een rustige plek te concentreren?

In een aantal opdrachten is er bewust voor gekozen om niet alle voorbeelden of literatuur 'voor te kauwen'. Mocht u hierbij weerstand ervaren, dan kunt u uitleggen dat ook het zelf op zoek gaan naar de juiste informatie, een vaardigheid is van de sociale professional.

Wij wensen u veel plezier met uw studenten bij het gebruik van deze e-learning.

Bijlage 01 Profiel Informele Zorg

Profiel Professionele Ondersteuning Informele Zorg rond NAH

Wat is het Taakgebied	Daartoe heeft de MBO professional de volgende competenties	Daartoe heeft de HBO professional de volgende competenties
Vinden		
<p>De professional</p> <p>Zoekt de mantelzorgers actief op. Hij weet de mensen te bereiken die zorgen voor een naaste.</p>	<p>De professional</p> <p>Heeft oog voor de situatie van de mantelzorgers en naaste(n)² en vraagt daar actief naar.</p> <p>Toont een actieve houding naar de mantelzorgers en de naaste(n) en weet collega's te betrekken bij een "niet-pluis gevoel".</p>	<p>De professional</p> <p>Geeft actief invulling aan het op zoek te gaan naar de mantelzorgers en de naaste(n).</p> <p>Kan op een outreachende manier contact leggen met de mantelzorgers en anderen uit het sociale netwerk.</p> <p>Kan op een passende manier contact leggen met de mantelzorgers en naaste(n).</p>
Herkennen		
<p>Laat de mantelzorgers en de naaste(n) ervaren dat hij weet wat de gevolgen van het NAH kunnen zijn. Heeft aandacht voor gevoelens en gedachten van de mantelzorgers.</p>	<p>Hanteert structureel een vragende houding om te kunnen herkennen in hoeverre de gevolgen van het NAH, karakter en de omgeving de situatie complex kunnen maken voor de naaste(n).</p> <p>Kan het eigen proces van de mantelzorgers en de naaste(n) herkennen, bespreekbaar maken en met collega's communiceren.</p> <p>Beschouwt de persoon met NAH, de mantelzorgers, de naaste(n) en de vrijwilligers als samenwerkingspartners.</p> <p>Heeft oog voor rouwprocessen van de mantelzorgers en naaste(n)</p>	<p>Hanteert structureel een vragende houding om te kunnen herkennen in hoeverre de gevolgen van het NAH, karakter en de omgeving de situatie complex kunnen maken voor de naaste(n) en weet hier een vervolg aan te geven.</p> <p>Heeft veel kennis van NAH: de zichtbare en onzichtbare gevolgen, kan die kennis overbrengen o.a. door praktische voorbeelden te geven.</p> <p>Kan het eigen proces van de mantelzorgers herkennen en bespreekbaar maken, ook met collega's. Heeft daarbij voelsprietjes voor het niet</p>

² Met de aanduiding 'mantelzorgers' doelen we op de persoon die een centrale positie inneemt in de zorg en ondersteuning als ook in de communicatie met de professionals. Dit kan om één mantelzorgers gaan maar ook om meerdere mantelzorgers. Met de 'naaste(n)' bedoelen we de mensen die een ondersteunende taak op zich hebben genomen maar die geen eindverantwoordelijkheid hebben.

	<p>en toont begrip.</p> <p>Heeft kennis van signaleringslijsten om de stress bij mantelzorgers te meten.</p>	<p>uitgesprokene.</p> <p>Begrijpt dat inzet van familie en vrienden een andere impact heeft dan vrijwillige inzet.</p> <p>Heeft oog voor rouwprocessen van de mantelzorg en naaste(n), en toont begrip en geeft er woorden aan.</p> <p>Weet signaleringsinstrumenten om stress bij mantelzorgers te meten, adequaat in te zetten.</p>
Versterken		
<p>Het versterken van centrale mantelzorgers in hun regie en positie.</p>	<p>Kan het herstelproces van de mantelzorg ondersteunen.</p> <p>Heeft oog voor relatie-gerelateerde kwesties en bespreekt dit met collega's.</p> <p>Zet de mantelzorg aan om eigen oplossingen voor het persoonlijke en sociale herstel te vinden en faciliteert daarin.</p> <p>Kan voorlichting geven aan de kinderen van een ouder met NAH.</p> <p>Bespreekt met de leidinggevende hoe te handelen wanneer de mantelzorg mogelijk wegvalt.</p> <p>Bespreekt met de mantelzorg hoe het te voorkomen is dat hij in een isolement raakt.</p>	<p>Bespreekt hoe partners in hun relatie zo goed mogelijk met elkaar kunnen omgaan.</p> <p>Kan bespreken hoe partners samen verdergaan in intimiteit en seksualiteit.</p> <p>Is in staat de mantelzorg te leren hoe hij actief zijn situatie kan veranderen.</p> <p>Stimuleert de mantelzorg om zijn eigen leven te blijven leven en maakt hem attent op de valkuilen van het mantelzorg zijn.</p> <p>Maakt bespreekbaar wanneer de mantelzorg voor korte of langere tijd wegvalt.</p> <p>Stimuleert de mantelzorg de regierol te nemen in het organiseren van het netwerk ter voorkoming van isolement.</p> <p>Heeft oog voor rouwprocessen van de mantelzorg en naaste(n) en brengt de kennis over rouwverwerking op een passende manier in het gesprek.</p>
<p>Het versterken van het sociale netwerk.</p>	<p>Toont in het dagelijkse werk kennis te hebben over NAH, en de daarbij behorende gedragskenmerken en de gevolgen daarvan op naaste(n).</p>	<p>Kan informatie geven over de specifieke beperking en gedragskenmerken van NAH en hoe daar adequaat mee om te gaan.</p>

	<p>Denkt actief mee in de voorbereiding van netwerkbijeenkomsten.</p> <p>Kan bij eenvoudige vragen advies geven over hoe adequaat om te gaan met de gevolgen van NAH.</p> <p>Ondersteunt het organiseren van betekenisvolle activiteiten zowel voor de mantelzorger als voor het sociale netwerk.</p>	<p>Assisteert collega's om het netwerk bij elkaar te brengen, voorlichting te geven en te kijken wie een rol kan spelen om ervoor te zorgen dat een plan gemaakt wordt voor de toekomst.</p> <p>Ondersteunt het denken over het invulling geven aan de vernieuwde relatie(s).</p> <p>Helpt het netwerk bij het bedenken van betekenisvolle activiteiten.</p>
Verlichten		
<p>Het organiseren van ondersteuning om ervoor te zorgen dat mantelzorgers de mantelzorgtaken kunnen (blijven) uitvoeren.</p>	<p>Heeft kennis van praktische zaken zoals arbeid, aanpassingen woning, financiën, administratie en bespreekt dit met collega's.</p> <p>Heeft gerichte aandacht voor de kinderen van een ouder met NAH.</p> <p>Kent de gespecialiseerde organisaties die respijtzorg geven zoals logeerhuizen/ dagbesteding.</p> <p>Maakt het inzetten van een vrijwilliger bespreekbaar met de mantelzorger.</p> <p>Maakt de mantelzorger attent op de mogelijkheden van ondersteuning van ervaringsgenoten (zoals gespreksgroepen georganiseerd door Steunpunten Mantelzorg).</p> <p>Maakt de mantelzorger attent op de mogelijkheden van domotica, apps, facebookgroepen en overige digitale middelen.</p>	<p>Kan advies geven over levenbrede, praktische zaken zoals arbeid, aanpassingen woning, financiën, administratie.</p> <p>Weet hoe te handelen in situaties rond NAH waarbij kinderen zijn betrokken en verwijst zo mogelijk door.</p> <p>Maakt morele dilemma's bespreekbaar.</p> <p>Kent de gespecialiseerde organisaties die respijtzorg geven zoals logeerhuizen/ dagbesteding en wijst de mantelzorger hier systematisch op.</p> <p>Schakelt vrijwilligersorganisaties in ten behoeve van de persoon met hersenletsel of ten behoeve van de mantelzorger en doet een warme overdracht naar desbetreffende coördinator.</p> <p>Maakt de mantelzorger attent op de mogelijkheden van domotica, apps, facebookgroepen en overige digitale middelen en weet de weg om hiervan gebruik te maken.</p> <p>Kijkt naar mogelijkheden van ondersteuning door een vrijwilliger als respijtzorg er of</p>

		<p>als mantelzorgmaatje. Weet in samenwerking met vrijwilligers organisaties vorm te geven aan een matching.</p> <p>Kent de sociale kaart waar het gaat om de ondersteuning van ervaringsgenoten (zoals gespreksgroepen georganiseerd door Steunpunten Mantelzorg).</p>
Verbinden		
<p>Het leggen van verbindingen tussen professionals, collega's en organisaties die ondersteuning bieden aan informele zorg rond NAH.</p>	<p>Weet wat de sociale kaart aan mogelijkheden biedt voor mensen met NAH en mantelzorgers.</p> <p>Heeft kennis van het regionale en landelijke aanbod van vrijwilligerszorg.</p> <p>Bewaakt de afspraken die gemaakt zijn met vrijwilligersorganisaties over de taken, verantwoordelijkheden en beperkingen van de vrijwilliger.</p>	<p>Heeft kennis van het regionale en landelijke aanbod op gebied van zorg, arbeid, dagbesteding en is tevens bekend met gespecialiseerde voorzieningen.</p> <p>Kent de sociale kaart, en de mogelijkheden die deze biedt voor mensen met NAH en de mantelzorgers en is in staat met deze contact te leggen en onderhouden.</p> <p>Heeft kennis van het regionale aanbod van vrijwilligerszorg en weet daar gebruik van te maken.</p> <p>Kan buiten de gebaande paden denken en doen, zoekt keer op keer naar passende voorzieningen en passende ondersteuning.</p> <p>Kent de initiatieven waar mantelzorgers bij elkaar kunnen komen en hun ervaringen kunnen delen.</p> <p>Bespreekt met de vrijwilligersorganisatie wat de taken, verantwoordelijkheden en beperkingen van de vrijwilliger zijn en heeft hierin een bewakende functie.</p>

Bijlage 2 Verdeling van de onderwerpen en werkvormen

Bijlage 3 Een lijst met vragen die de docent achter de hand kan houden

Hieronder vindt u allerlei typen vragen ter ondersteuning van de e-learning. Het zijn vragen die u achter de hand kunt houden bij het begeleiden van de opdrachten van de studenten. Er is een onderscheid gemaakt in oriëntatievragen (over de begrippen, over de casussen, over de organisatie, over de wet- en regelgeving); dialoogvragen (over de regiefunctie, over de samenwerkingsrelatie met de vrijwilliger, over het vergroten van het netwerk); en verdiepvragen en specifieke vragen over te behalen competenties.

Oriëntatievragen

Over de begrippen

- Ken je de begrippen die in deze casus geïntroduceerd worden? Zo ja, leg het aan anderen in je groep uit. Zo nee, zoek met elkaar de begrippen op. Nu je de betekenis weet, lees de casus nog eens door en bespreek met elkaar of je er op een andere manier tegenaan kijkt.
- Mantelzorg is een lastig begrip wanneer de mantelzorger eigenlijk de opvoeder is. Ga eens met elkaar in gesprek over die verschillende rollen. Wanneer wordt opvoeden mantelzorgen? Hoe ziet dat er in concrete taken uit? Welke professionele ondersteuning denk je dat mantelzorgers/ouders/brusjes kunnen gebruiken?
- Ga eens na wat de definitie van mantelzorgen is. Valt de informele zorg in deze casus onder deze categorie? Denk je dat ze zichzelf zien als mantelzorger? Welke professionele ondersteuning denk je dat de informelezorger/mantelzorger kan gebruiken?

Bij de casussen

- Welke informele zorg is in deze casus beschikbaar? Denk ook in termen van beschikbare activiteiten.
- Wie is hier de primaire hulpvrager?
- Aan wie zou je welke vragen stellen? Benoem de vragen die je hebt.
- Welke personen zijn er in beeld en welke personen mis je? Wie zou je verder betrekken en hoe zou je dat aanpakken?
- Welke vaardigheden heb je volgens jou nodig om te kunnen handelen?
- Welke kennis heb je volgens jou nodig om hier te kunnen handelen? Waar kun je de kennis vinden? Ga hiernaar op zoek.

Over de organisatie, wet- en regelgeving

- Welke instanties/ organisatie met betrekking tot informele zorg hebben een aanbod dat aansluit bij deze casus?
- Welke initiatieven/ projecten zijn er op het gebied van informele zorg?
- Wat is de wet- en regelgeving op het gebied van informele zorg in relatie tot deze casus?

- Wat zijn de wettelijke kaders met betrekking tot informele zorg in relatie tot deze casus?
- Wat zijn de financiële mogelijkheden/ regels voor informele zorg in relatie tot deze casus?
- Wat zijn de organisatorische mogelijkheden/ regels voor informele zorg in relatie tot deze casus?

Dialogovragen

Over de regiefunctie

- Hulpverlening richt zich primair op de zorg voor de cliënt. Wie is er verantwoordelijk voor de zorg voor naasten in situaties zoals in de casussen geschetst wordt?
- Hoe zou de ideale samenwerking tussen cliënt, naasten en professional er uitzien? Hoe zou deze samenwerking kunnen bijdragen aan inclusie (van de cliënt, vrijwilliger)?
- Wie zou regie moeten hebben in de samenwerking tussen cliënt, naasten en hulpverlening? Waarom zou deze juist de regie moeten hebben? Is er sprake van gelijkwaardigheid van professionals en informele zorgers?
- Worden familie en vrienden aangesproken op het nemen van een regiefunctie?
- Wanneer zou je als hulpverlener negatief adviseren over de betrokkenheid van naasten bij het hulpverleningsproces?

Over samenwerkrelatie met de vrijwilliger

- Zou jij als professional met vrijwilligers op basis van gelijkwaardigheid willen en kunnen werken?
- Hoe kun je de vrijwilliger erkenning geven voor de inzet?
- Maakt het voor jou als professional, uit welke kwetsbaarheid een vrijwilliger waar je mee samenwerkt, heeft?
- Hoe kun je ervoor zorgen dat je als professional de bijdrage van vrijwilligers met een kwetsbaarheid niet hindert?
- Is een vrijwilliger met een kwetsbaarheid voor jou vooral onderdeel van de doelgroep of een (vrijwillige) samenwerkingspartner?

Over het vergroten van het netwerk

- Er heeft een EKC plaatsgevonden. Dat blijkt niet voldoende om het netwerk groter te maken en/of mensen te vinden die respijtzorg aan de naasten durven of willen geven. Wat nu te doen?
- Probeer je eens in te denken in de situatie van de informele zorg. Hoe kan de professionele zorg een aandeel leveren om ervoor te zorgen dat het netwerk van de informele zorgers hen beter begrijpt? Wat kan gedaan worden om de familie/vriendenkring te behouden?
- Het netwerk van ..... bestaat slechts uit zijn moeder. Welke mogelijkheden zijn er om zijn netwerk te verstevigen? Hoe zou jij dat aanpakken?

- Het lijkt niet onlogisch dat ..... gaat afzakken in destructief gedrag. Wat kan in samenspel met de naasten gedaan worden om dit te beperken en hem aan te sporen meer zelfredzaam te zijn? Welke mogelijkheden geeft de gemeente hiertoe?
- Enkele mensen (oom, broer, zus, ouders) voelen zich verantwoordelijk voor ..... Wat kan gedaan worden om de steun van hen te verduurzamen ook gezien het feit dat ..... steeds minder van hen accepteert? Welke voorzieningen kunnen daarbij helpen?
- Zelfstandig wonen lijkt voor ..... zonder professionele ondersteuning net een brug te ver. Op welke manier kan ervoor gezorgd worden dat ..... een nieuw netwerk om zich heen krijgt dat steunend is en waar hij een beroep op kan en wil doen? Welke acties kan/wil de gemeente financieren?

Verdiepingsvragen

- 'Wat heb ik geleerd, ik heb alleen maar huishoudschool,' zegt een vrijwilligster over zichzelf. Tegenwoordig stellen veel organisaties de eis dat hun vrijwilligers zich scholen of bijscholen in relatie tot hun vrijwilligerswerk. Zie jij naar aanleiding van deze casus redenen om de vrijwilliger te laten bijscholen op een bepaald gebied? Vind jij in zijn algemeenheid dat organisaties hun vrijwilligers kunnen verplichten tot het volgen van een bepaalde cursus?
- Het PGB is een instrument om zorg in te kopen, relatief goedkoop als je het afzet tegen intramurale zorg. Het PGB zou overgenomen moeten worden door de gemeente. Welke keuzes maken de gemeenten hierin waar het gaat om mensen zoals in deze casus?
- De coördinator vrijwilligers van het wijksteunpunt zegt over de begeleiding en samenwerking met de vrijwilligers: 'Wij benaderen onze vrijwilligers niet wezenlijk anders dan onze cliënten'. Wat zou deze professional met deze uitspraak bedoelen?
- Een vrijwilliger kondigt aan bij de coördinator van de organisatie, dat zij per direct stopt als vrijwilligster. Zij voelt zich overruled en niet in haar waarde gelaten door de nieuwe vrijwilligster die erbij gekomen is. Stel je voor dat jij die coördinator bent. Hoe ga jij dan om met het feitelijke vertrek van de vrijwilliger? Wat doe je richting vrijwilliger? Welke theorieën en methodieken die je tijdens je opleiding hebt gehad, zou je hierbij toepassen?
- Zoek een actueel artikel over vrijwilligerswerk. Welke visie op vrijwilligerswerk voert de boventoon in dit artikel en welke argumenten (voor- en- tegen) worden in het artikel opgevoerd?

Specifieke vragen m.b.t. professionele competenties in samenwerken met de informele zorg

- Wat moet een Sociaal Werker op hbo-niveau minimaal weten en kunnen (in termen van competenties) waar het gaat om samenwerking met informele zorgers?
- Ga bij de gekozen casus na welke competenties de professional nodig heeft om met de informele zorg samen te werken. Maak hiervoor gebruik van het competentieprofiel.